

Budapest multjának emlékei:

1686—1849

A Budapesti Történeti Múzeum várostörténeti kiállítása Óbudán

A múzeummal alakított Kiscelli-úti kastély egész emeletének helyiségeit és hosszú folyosóját megtöltik a Budapesti Történelmi Múzeum új kiállítására összeválogatott emlékek. Évszázados metszetek, kéziratok és nyomtatványok idézik fel a török hódoltság végének idejéből Budavárát, amelynek utcahálózata, ódon házainak alapszerkezete nagyjából még ma is olyan, mint amilyen tíz évvel a Vár 1686-ban történt visszafoglalása után, a házösszeírás idején volt. Három nagy ostromot élt át a régi városrész a Várhegy tetején és mégis, a műemlékeken kívül, mennyi emléktárgy maradt a késői utódokra. Holott Lotharingiai Károly nemzetközi csapatai nagyobb részében porig rombolták, égették és barbár módon kifosztották a töröktől visszavett Budát.

A folyosó falain és tálróiban nagyon gazdag anyag beszél

Buda visszavételéről,

metszetek, nyomtatványok, kéziratok képen és leírásban foglalkoztak a magyarországi Habsburggyarmatosítást megindító történelmi eseményről. Egész Európa ráfigyelt a török kiűzésére, írásban és képen örökölte meg a hadjárat és főleg az ostrom mozzanatait. A könyvek, nyomtatványok között feltűnik a velencei követjelentések egykorú kéziratosa másolata, amelyben történet-szeink a magyar nép sorsáról leltek fontos adatot. Szövegükből ugyanis kiderül, hogy Magyarország török megszállás alól történt felszabadításának terheit a győztesek túlnyomó részben a magyar jobbágyosságra hártották. Imitt egy röpirat: „Európa háborúi és Buda 1684.” A falon ostromtérkép függ. Német képes röplap az ostromot ismereti és erről szól egy korabeli holland kézirat. Német falinaplár: Buda ostroma, olasz-spanyol megemlékezések, nagy francia emléklap keretben, Buda és Pest romjai az ostrom után. Allegorikus ábrázolással díszített olasznyelvű szonett dicsőíti a diadalt.

Az első terem közepén domborművű ékítményekkel díszített harang áll. A pesti Városháza tornyában zengett-bongott 1697-ben. Az ablak alatt vízvezetékcsőrések hevernek a XVIII. századból. Egy pasztellkép a „Sálétromos Mecsetet” ábrázolja 1770-ből, amely a Fő-utca és a Kacsau-tca táján állott. Egy 1726-ból való illusztráció a törökkori Császárfürdőt találjuk. Képek, amely a 150 éves török megszállásra emlékeztetnek. Buda azonban lassan-lassan kezd magához térni. Úveg alatt két házösszeírás jegyzék látható: a várbeli házaké 1696-ból — amikor tíz évvel az ostrom után megkezdtek a vár újjáépítését — és a Vízváros házjegyzéke 1695-ből. Mellette kőfaragó és kőműves céhmesterkönyv, céhkönyv 1689-ből és céhpecsét. Ezek a tárgyak

a városi élet kezdetét

és a XVIII. század ipari termelésé-

nek idejét idézik fel. Az ipar a céhek kezében volt, amelyek megértően szolgálták a Habsburgok magyarországi gyarmat-politikáját. A tengerrekről visszaszorult Ausztria Magyarországon kereste kizsákmányoló gazdagodását.

Diszes kiállítású, albumszerű „könyv” — Buda kiváltságlevele I. Lipótól jellemző kortörténeti emlékek. A kiváltságlevél értelmében ugyanis polgárjogot Budán csak katolikus egyén kaphat. Nyomatott emlékek, képes német röplap a békés- és biharvármegyei

jobbágyok lázadásáról

tudósít. A földesurak ellen felkelt jobbágyokat levertek és a budai katonai bíróság kerékbetörette, utána pedig felnégyeltette a zendülés vezetőit. Hatalmas, 1708-ból reánk maradt ónkorsó a melnárók céhkorsója, céh-láda és 1755-ből kékszíni céh-zászló, amelynek inkább csak a színet viselte meg az idő, emlékeztetnek a még sokáig fennálló céhek életére. A tálróiban borbéköltői céh-szabályzatok, mesterkönyvek sorakoznak. Az egyik ajtó fölébe gyönyörű ékítményű, kovacsoltvasból készült kapufejdísz helyezték el, amely 1776-ból való. Iparművészeti remek, a helyi ipar nagylendületű fejlődésének ékes bizonyossága, éppúgy, mint a finomművű, kéiseros ezüst menteőv. Megmaradt a pesti ezüsthitelesítő bélyegző veretőve is 1800 körülű idők-ből. Egykorú látképek mutatják

a hajdani Budát.

Itt áll egy árvizkő 1773-ból, amely a három év előtti jégtorlás okozta budai árviz megismétlődésének szomorú emléke. Érdekes emléktárgy az ácscech szállásjelvénye tojásdadalakú bádögkeretben, ötletesen elrendezve az ácsok minden szerszámát láthatjuk kicsinyített alakban. Valóságos „épitmény” az a keskeny, a kályhák magasságáig érő állóóra, amely egykor, a Szentháromság-utcában ma is meglévő volt budai Városháza dísztermében állott. Weber A. készítette 1752-ben. Nyolc óra 3 perccel mutatott, amikor megállt — vajjon a végtelen időnek milyen pillanatát örzi?

A XVIII. század órásipara számos finomművű, diszes állóóra emlékből jelenül elénk. Nem egy még most is jár és pontosan mutatja az időt, mint például Bleier András készítménye 1770-ből. Egyik tálróiban a közművelődés emlékei: Egyetemi Évkönyv 1779, Cicero levelei, Buda, 1727, „Magyar zsebalmanak az 1795 közönséges esztendőre” —

Martinovics és társainak

feje hullt le e „közönséges” esztendőben, hogy szellemük kigyujtsa Magyarországon a felvilágosodás nap-sugarát. A vérmezői tragédia komor mozzanatait három korabeli festmény idézi fel. Az egyik Manbrini akvarellje. Mindegyik festmény közepén látható a vértanuk fája, az ágak levelein az összeesküvők nevével. A ké-

pek alatt a tálróban Martinovics és társainak táblái fűtelét láthatjuk.

Átlépünk egy küszöböt és

a reformkorhoz érünk.

Hitel, Világ, Stádium — Széchenyi István munkáinak elsőkiadású példányai. Képek, nyomtatványok nemzetgazdasági alkotó munkájának eredményeit hirdetik. Klasszicizáló stílusú épülettervek új épületek, amelyeket Pollack Mihály és Hild József tervezett és az Aldunator új házai, a Lánchíd alapkövetétele Barabás Miklós színeiben és vonalaiban. A reformkor Pestje, az iparosodás kezdete tekint felénk Szentpéteri és a többi pest-budai ötvösművész remekeiből, Kuny Domokos majolikáiból, egykori híres kereskedések cégérelről — az egyiket nem kisebb művész, mint Barabás Miklós festette — de erről a lázas előretörésről beszél a Pestj Magyar Kereskedelmi Bank megvasalt, rejtélyes szerkezetű pénzeszláda, a Magyar Védegyelet felhívása

Kossuth Lajos aláírásával,

a magyar iparpártoló védegyelet tag-sági jegye és a bábukra függesztett selyemruhák, amelyeket szobortermelő nők viselhettek. Egy budai mester zongorája is a vagyonosodó polgárság jómódú életéről beszél, de itt látunk egy illusztrációt 1810-ből — gellérthegyi barlanglakást ábrázol, nyomorgó lakóinak nem volt szükségük légsúlymérőre...

Ferenczy István,

az első magyar szobrász

remeke: Ürményi József fejszobra, ma is tanulmány lehet a valóság-hű ábrázolásra törökű szobrászaink számára. Mielőtt megdöglőznék szívünk a nagy idők pest-budai emlékei, rápillant szemünk az óbudai cipészcech kiváltságlevele. 1841-ben megtiltja a legények bérkövetelő szervezkedését...

1848... Egykorú képek, metszetek, illusztrációk, nyomtatványok

a március 15-i forradalom

napjaiból. A 12 pont, a Nemzeti dal, Táncsics Mihály kiszabadítása... Röplapon Petőfi híres verse: „A királyokhoz.” A Munkások Ujsága, Táncsics lapja az első kollektív szerződésről ír április 30-án. Fejünk fölött függ a pesti nemzetőrség hatalmas lobogója. Felfénylenek a szabadságharc napjai. 1849... Ismeretlen mester műve Pest északi bombázását ábrázolja május 13-áról. Pettenkofen nagy grafikai műve Budavár május 21-i ostromát tárja elénk. Falragasz: „Budavár miénk!” Petőfi verse: „Európa csendes, újra csendes”, röpvire nyomva, áprilisban a Nemzeti Színházban szavalták. Június: Petőfi verse, „Jött a halál” a Respublica első oldalán... Kossuth kiállítására, a komor falragasz: „A nemzet kormányja a néphez” — amely után alig két hónapra Európa már valóban egészen újra csendes, Magyarországon sem dörögnek már a szabadságharcosok fegyverei — csöndben ácsolják a bitót a vértanuk számára... Budapest multja — közel három század emlékei. Nemcsak a magyar főváros fejlődéséről beszélnek, hanem történeti valóságukkal a jövőbe mutatnak.